

IKÄIHMISTEN JA JÄLCELÄISTEN YHTEISASUMINEN: MAHDOLLISUUKSIA JA ESTEITÄ

Kaisa Takkunen ja Iita Pirttikoski
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak, Oulu
Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi-diakoni (AMK)
Kevät 2018

TIIVISTELMÄ

Pirttikoski, Iita ja Takkunen, Kaisa. Ikäihmisten ja jälkeläisten yhteisasuminen: mahdollisuuksia ja esteitä. Oulu, kevät 2018, 40 sivua, 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Oulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi-diakoni (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia ikäihmisten ja heidän jälkeläistensä yhdessä ja lähekkäin asumisen mahdollisuuksia ja esteitä. Tavoitteena oli tuottaa tietoa, jonka avulla ammattilaiset ja ikäihmiset jälkeläisineen voisivat käydä keskustelua ja maldattaa kynnystä tällaisten asumisratkaisuiden toteuttamiseen. Laadullisen tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla samassa paritalossa asuvaa isoäitiä ja hänen tyttärtään sekä kahta ikäihmisten parissa työskentelevää sosiaali- ja kirkon alan ammattilaista. Puolistrukturoidun teemahaastattelun haastateltavat valittiin maantieteellisin perustein.

Tutkimuksemme mukaan yhdessä tai lähekkäin asumisessa on sekä inhimillisiä että konkreettisia mahdollisuuksia. Ikäihminen kokee turvaa, hänen kykyään itsenäiseen asumiseen tuetaan, perhesiteet tiivistyvät, elinkustannuksissa säästetään, ja tiedot ja taidot siirtyvät eteenpäin. Diakoniatyö voi tukea asumisasiota pohtivia ikäihmisiä avoimen dialogin keinoin. Yhdessä tai lähekkäin asumisen esteitä ovat yksilökeskeinen kulttuuri, rikkinäiset suhteet, ikäihmisen oppima " pärjäämisen " kulttuuri, mahdollinen asumislisän leikkaus ja diakoniatyön rajalliset vaikutuskeinot asumisen rakenteisiin. Johtopäätöksenä on, että ikäihmisten ja nuorempien sukupolvien yhteisasumisen tukeminen voi tuoda apua ikäihmisten yksinäisyyteen, osattomuuteen ja nousevan vanhushuoltosuhteen haasteisiin. Hyödyllistä olisi käydä aiheesta enemmän julkista keskustelua sekä luoda lisää yhteisöllisen asumisen muotoja: asumisyksiköitä, asuintaloja, kortteleita ja kyliä.

Asiasanat: ikäihmiset, asuminen, perhesuhteet, yksinäisyys, vanhushuoltosuhde, yhteisöllinen asuminen, diakonia

ABSTRACT

Pirttikoski, Iita and Takkunen, Kaisa. The cohabitation of elderly people and their offspring: opportunities and obstacles. Oulu, spring 2018, 40 pages, 1 appendix. Degree programme in social services and social work, option in diaconal work. Degree: Bachelor of social services + deacon.

The aim of the thesis was to study the opportunities and threats related to elderly people and their offspring living together or near one another. The aim was to produce information with which professionals and elderly people with their offspring could use in order to discuss and lower the threshold of implementing such living arrangements. The research material of the qualitative research was gathered by interviewing a grandmother and her daughter living in the same semi-detached house and two professionals working with elderly people in church social work and social work. The interviewees of the semi-structured theme interview were chosen on geographical grounds.

Based on the research, there are both humane and concrete opportunities in living together or in near proximity. The elderly person feels safe, their ability for independent living is supported, family ties are strengthened, living costs are reduced and knowledge and skills are being passed on. Church social work can support elderly people who are pondering over habitation matters by using open dialogue. The obstacles of living together or in near proximity are the individual culture, broken relationships, the learned "independent survival" culture of the elderly, possible cuts in housing benefits and the limited means of church social work to influence housing structures. The conclusion is that supporting joined housing of the elderly and younger generations can relieve the loneliness and feeling of being deprived with elderly people. It can also help the future challenges of age dependency ratio. It would be useful to discuss the topic more in public and create more forms of communal housing: living units, houses, blocks and villages.

Key words: elderly, housing, family relationships, loneliness, age dependency ratio, communal housing, diaconia, church social work.

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	7
2 IKÄIHMISTEN ASUMINEN SUOMESSA	8
2.1 Omassa kodissa asuminen	10
2.2 Palveluasuminen	11
2.3 Vaihtoehtoiset asumismuodot ikäihmisille.....	11
3 IKÄÄNTYMINEN JA YKSINÄISYYS.....	13
4 PERHE, YHTEISÖLLISYYS JA TULEVAISUUDEN ASUMINEN.....	15
4.1 Yhteisöllisyys	15
4.2 Tulevaisuuden ikäihmisten asumistoiveet.....	16
4.2.1 Osallisuus ja kodin muuttuva käsite.....	17
4.2.2 Yhteisölliset asumismuodot.....	18
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
6 TUTKIMUSTULOKSET	22
6.1 Mahdollisuudet	23
6.2 Haasteet ja yhteiskunnan rooli.....	26
6.3 Tulevaisuuden näkymät.....	30
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	33
8 POHDINTA.....	36
LÄHTEET.....	38
LIITE 1 Haastattelurungot.....	41

JOHDANTO

Voisiko useampi ikäihminen asua omien lastensa kanssa, kun yksin ei enää selviydy? Suomen ikärakenne muuttuu nopeasti niin, että ikäihmisten osuus on yhä suurempi. Myös hoivan tarve kasvaa. Tutkimme opinnäytetyössämme, miten ikäihmisten ja nuoremman sukupolven – pääasiassa omien aikuisten lasten – yhteisasuminen tai lähekkäin asuminen voisi vastata tähän haasteeseen.

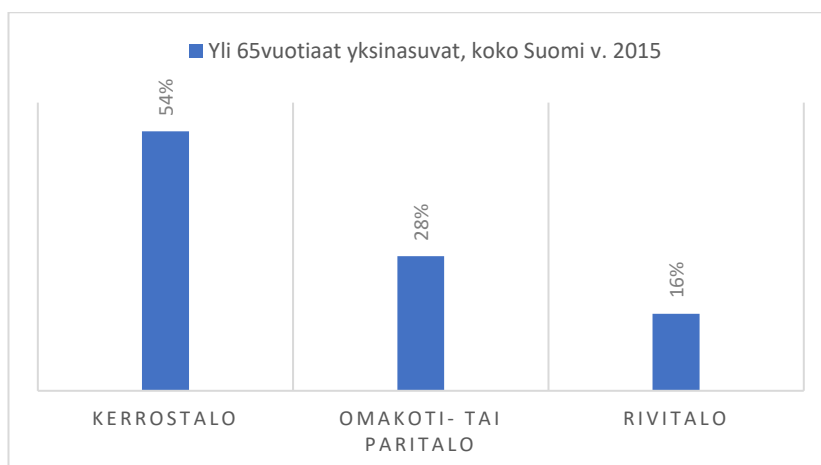
Yhteiskunnassamme suuntana on laitoshoidon vähentäminen ja ikäihmisten tukeminen kotona asumisessa. Ikäihmisten määrä, eliniänodote ja samalla heidän avun tarpeensa kasvavat. Voisiko sukupolvirajat ylittävä asuminen tuoda tilanteeseen helpotusta? Julkinen keskustelu yhteisasumisesta voisi kannustaa useampia harkitsemaan tätä vaihtoehtoa. Tuottaisiko yhteisasuminen myös säästöjä perheille ja yhteiskunnalle? Opinnäytetyötä ovat innoittaneet myös keskustelut tuntemattomien, tuttavien ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa. Heidän havaintonsa kannustivat tutkimaan aihetta tarkemmin. Ikäihmisten parissa työskennellyt sosiaali- ja terveysalan ammattilainen totesi, että monet omaiset kokevat valmiiksi huonoa omaatuntoa ollessaan kaukana vanhemmistaan ja että koko yhteisasumisen teemasta on siksi varmaankin vaikea keskustella. "Jossakinhan sitä pitää ihmisen olla" totesi puolestaan eräs ikäihminen kysyttäessä, viihtyykö hän hoivakodissa.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa jonka avulla ammattilaiset, ikäihmiset ja ikäihmisten jälkikasvu voisivat käydä yhteisasumisesta keskustelua. Työhön sisältyy myös vanhusdiakoniatyön näkökulma. Opinnäytetyön tavoitteena on myös vaikuttaa ihmisten asenteisiin liittyen usean sukupolven yhteisasumiseen sekä madaltaa kynnystä yhteisasumisen harkitsemiseen ja toteuttamiseen. Opinnäytetyön työelämäyhteys ilmenee sosiaalialan ammattilaisten haastatteluiden kautta sekä tulosten julkaisemisessa. Tutkimuksessa on hyödynnetty kirkon vanhustyön diakonissan sekä Caritas-säätiön diakoniajohtajan näkemyksiä aiheesta, ja tuloksista julkaistaan toisen opinnäytetyön tekijän kirjoittama artikkeli Rauhan Tervehdys -lehdessä.

2 IKÄIHMISTEN ASUMINEN SUOMESSA

Yksin asuminen on Suomessa tyypillistä. Vuoden 2015 lopussa 42 prosenttia suomalaisista asuntokunnista oli yhden henkilön asuntokuntia, ja yksinasuvien määrä kasvoi 14 000:lla vuodesta 2014. Yksin asuvien määrä kasvoi Suomessa eniten vanhemmissa ikäryhmissä vuonna 2015. 65 vuotta täyttäneiden yksinasuvien määrä kasvoi yli 10 000 henkilöllä, minkä selittää ainakin osaksi suurten ikäluokkien vaikutus. Myös leskeytyminen kasvattaa yksinasuvien ikäihmisten määrää. Yli 65-vuotiaat yksin asuvat elävät valtaosin kerrostalossa, mutta ikäryhmään kuuluu suhteellisesti eniten omakoti- tai paritalossa asuvia verrattuna muihin yksinasujiin. Kaikista yksinasuvista kerrostalossa asuu 62 prosenttia ja alle 35-vuotiaiden yksinasuvien ikäryhmästä 80 prosenttia. Laitoksissa asuvia ei ole näissä tilastoissa. (Tilastokeskus 2016.)

KUVIO 1. Yli 65-vuotiaiden yksinasuvien prosenttiosuus kerros-, omakoti- tai pari- sekä rivitalossa (Tilastokeskus 2016)

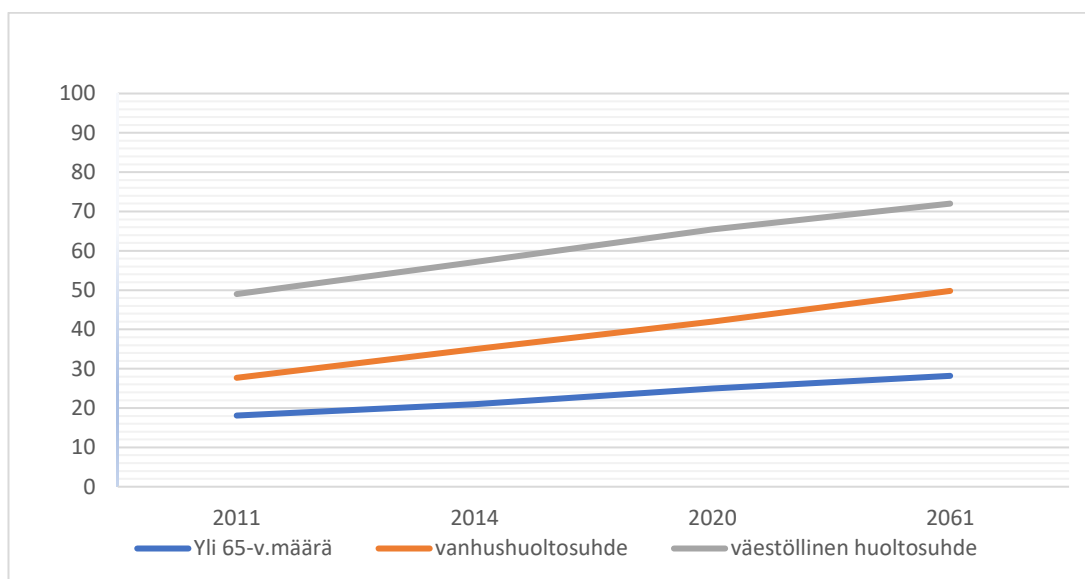
Vuonna 2011 yksin asuvia yli 74-vuotiaita oli suomalaisista noin 20 prosenttia eli lähes 200 000. Yli 65-vuotiaita puolestaan oli jo yli miljoona vuonna 2012. Kotona asuminen on monelle tärkeä elämänlaatua ylläpitävä tekijä. Ongelmaksi voivat kuitenkin muodostua erityisesti syrjäseuduilla puutteelliset asuinolot ja palveluiden huono saatavuus. Liki

80 prosenttia yksin asuvista ikäihmisistä on naisia, koska naiset elävät miehiä pitempään. Leskeyden jälkeen seuraavaksi yleisimpiä syitä yksin asumiseen ovat naimattomuus, avioero tai puolison joutuminen laitoshoitoon. Yksin asuvien ikäihmisten määrä liki kaksinkertaistui vuosina 1987–2011. Eniten se on kasvanut suurissa kaupungeissa. Yksin asuvien yli 74-vuotiaiden osuus asutokunnista vuonna 1987 oli noin 6 prosenttia ja vuonna 2011 noin 8 prosenttia. Eniten yksin asuvien ikäihmisten osuus on kasvanut Kainuun ja Lapin pienissä kunnissa ja muuallakin pienissä maaseutumaisissa kunnissa. Yksin asuvien osuus näissä kunnissa on lisääntynyt vuosina 1987–2011 noin 10 prosenttia. Lapsiperheiden suosimissa taajaan asutuissa kunnissa, jotka sijaitsevat suurten kaupunkien läheisyydessä, yksinasuvia ikäihmisiä on suhteellisen vähän. (Tilastokeskus 2013.)

Yli 16 000 eli noin 8 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä yksin asuvista asuu puutteellisesti varustetussa asunnossa. Asunnosta puuttuu joko peseytymistilat tai keskuslämmitys. Lisäksi asunnossa voi olla esteellisyysongelmia. Nämä asunnot ovat yleisimmin pientaloja ja lisäksi omistusasuntoja. Talot ovat yleensä vanhoja ja sijaitsevat usein pienissä ja harvaan asutuissa kunnissa. Noin 7 prosenttia yksin asuvista ikäihmisistä asuu asunnossa, joka on valmistunut ennen vuotta 1940 ja liki 60 prosenttia asuu asunnossa, joka on valmistunut vuosien 1940 ja 1979 välisenä aikana. Vuoden 1980 jälkeen valmistuneissa asunnoissa asuu reilu kolmannes yksin asuvista ikäihmisistä. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ja Oulun seudulla rakennuskanta on melko nuorta. (Tilastokeskus 2011.)

Väestön ikäjakauma ja näin ollen myös huoltosuhteet muuttuvat Suomessa nopeasti. Vuonna 2061 yli 65-vuotiaiden suhteellinen osuus on arviolta jo 28,2 prosenttia. Vuonna 2011 osuus oli 18,1 prosenttia. Vuosina 2011–2061 vanhushuoltosuhte kasvaa 27,7 prosentista 49,8 prosenttiin. Vanhushuoltosuhte on yli 65-vuotiaiden määrä suhteessa 15–64 -vuotiaisiin. (Nurmi ym. 2015, 232.) Väestöllisellä huoltosuhteella taas tarkoitetaan lasten ja eläkeläisten määrää suhteessa työikäisiin. Vuoden 2014 lopussa väestöllinen huoltosuhte oli 57,1, ja vuoteen 2020 mennessä huoltosuhteen ennustetaan olevan 65,4 ja useissa Suomen kunnissa jo yli 100. (Tilastokeskus 2015; Kirkon tutkimuskeskus 2012.)

KUVIO 2. Ikäihmisten määrä ja huoltosuhteet (Tilastokeskus 2015; Kirkon tutkimuskeskus 2012)

2.1 Omassa kodissa asuminen

Ikääntyneistä suomalaisista enemmistö asuu omistusasunnossa. Muuhun Eurooppaan verrattuna Suomessa muutetaan paljon, ja eläkkeelle siirryttäessä muuttaminen yleistyy entisestään. Tällöin asumisratkaisut yleensä mietitään uudelleen. Koti ja asunto ovat ikäihmiselle itsensä toteuttamisen väline, jos varallisuus ja toimintakyky antavat tähän mahdollisuuksia. (Andersson 2007, 11.) Toimintakyvyn heikentyessä kotona asuminen vaikeutuu, ja tällöin hyvinvointia voi edistää muiden asumisvaihtoehtojen harkitseminen (Puumalainen, 2011, 39). Kun väestö ikääntyy, lisääntyy myös tarve tukea kotona asumista mahdollisimman pitkään. Kotona asumisen kestolla on positiivisia vaikutuksia ikääntyneen mielialaan, ja tuttu ympäristö lisää turvallisuuden tunnetta sekä mahdollistaa rutiinien säilymisen. Ikääntyneiden omiana toiveena on usein asua itsenäisesti kotona tavallisissa asunnoissa ja mahdollisimman pitkään. (Välikangas 2006, 13.) Kunnat tarjoavat ikääntyneille kotihoitoa ja näin mahdollistavat heille laadukkaan ja turvallisen elämän omassa kodissaan (Puumalainen, 2011, 41).

2.2 Palveluasuminen

Ikääntyneiden määrän kasvaessa myös palveluasumisen tarve kasvaa. Erityisesti demen-toivat sairaudet ja iäkkäimpien ikäryhmien kasvu kasvattavat palveluasumisen tarvetta. (Andersson 2007, 13–14.) Vaikka kotona asumisen etuja painotetaan, tulee laitoshoidon ja kotona asumisen siirtymisen välillä olla myös sellaisia asumismuotoja, jotka mahdollistavat välivaiheen omatoimijuutta. Kun ikääntynyt ei enää pysty asumaan turvallisesti kotonaan, kotiin tarjottavista tukitoimista ja läheisten avusta huolimatta, on palveluasumiseen siirtyminen yksi vaihtoehto. Ikääntyneille on tarjolla erilaisia omia asuntoja tai huonepaikkoja palvelutaloissa, palvelukodeissa sekä erilaisissa senioritaloissa ja ryhmäkodeissa. Palveluasumista järjestävät järjestöt, kunnat ja yksityiset yrittäjät. Tärkeintä on, että ikääntyneellä on käytössään oma tarpeisiin soveltuva asunto. (Olsbo-Rusanen & Väänänen-Sainio 2003, 24.)

2.3 Vaihtoehtoiset asumismuodot ikäihmisille

Ikäihmisille on kodin ja hoitolaitoksen tai palvelutalon lisäksi tarjolla myös muita asumismuotoja, joista käytetään tässä työssä käsitettä vaihtoehtoinen asumismuoto.

Esimerkiksi Helsingin Arabianrannassa sijaitseva asumisyksikkö tarjoaa yhteisöllistä asumisvaihtoehtoa seniori-ikäisille. Se ei ole hoitolaitos tai palvelutalo, vaan tiloissa on jokaisen ihmisen yksityinen koti ja siellä asuville kuuluvat yhteistilat. Yksikössä ei ole johtajaa eikä henkilökuntaa. Asukkaat johtavat itse itseään ja tuottavat palvelut itse. Asukkaat muodostavat yhteisön, jossa he tukevat toinen toistaan ja antavat naapuriapua sekä harrastavat yhdessä. Tästä yhteisasumismuodosta on tullut paljon positiivisia kokemuksia: yksinäisyys ja ahdistuneisuus ovat vähentyneet. (Dahlström & Minkkinen 2009, 159-160).

Vaihtoehtoista asumista on myös monisukupolvinen asuminen, jossa nuoret ja ikäihmiset asuvat yhdessä. Siihen liittyy Suomessa eri tahojen toimintaa, jossa ennestään tuntemattomat nuoret ovat muuttaneet ikäihmisten palvelutaloihin. Nuori saa edullisen asunnon,

ja ikäihminen saa nuorelta apua arkeen. Yksi hankkeista on Oman muotoinen koti. Myös Caritas ylläpitää asumismuotoja, joissa opiskelijat asuvat samassa kiinteistössä ikäihmisten kanssa.

Caritaksella on esimerkiksi Oulussa Hyvä Naapuri -toimintaa, jossa nuoret asuvat ikäihmisten kanssa palvelutaloissa. Nuoret eivät ole taloissa töissä, mutta he sitoutuvat yhteiseen ajanviettoon ikäihmisten kanssa. (Veräjänkorva 2016.) Hyvä Naapuri –toimintaa on myös Rovaniemellä. Tammikuussa 2018 palvelutaloissa asui yhteensä kuusi nuorta. Hankkeen idea on peräisin matkalta, jonka aikana Caritaksen työntekijät kävivät havainnoimassa vastaavanlaisia asumisjärjestelyitä Hollannissa. Hyvä Naapuri -toiminnassa molemmat osapuolet hyötyvät – ei vain seuraa saavat ikäihmiset. (Tahkola 2018.) Helsingissä eri ikäisten kortteliin on tarkoituksella sijoitettu asumaan noin 400 helsinkiläistä vauvasta aina 90-vuotiaaseen. Jätkäsaarella sijaitseva kortteli on rakennettu niin, että eri sukupolvien edustajilla on runsaasti kohtaamismahdollisuuksia arjessa. (Salmela 2018.)

Lipporantaan Ouluun on myös rakentumassa yhteisöllisen asumisen yhteisö, joka on suunniteltu palvelemaan kaikenikäisiä. Asuinrakennuksissa on runsaasti yhteistä tilaa, ja yhteisössä tulee olemaan myös ikäihmisten palveluasumisen yksikkö ja päiväkotia. (Rakennusteho 2018.) Kaupungit tarjoavat myös ikäihmisille jatkuvaa tai lyhytaikaista perhehoitoa, missä ikäihmisestä pidetään huolta yksityiskodissa. Yhteisöllistä asumista on myös ympäri Suomen sijaitsevilla eri ikäisten yhdessä asuttamissa ekoyhteisöissä.

Useiden sukupolvien yhdessä asumisella voi olla myönteisiä vaikutuksia ikäihmisen mielenterveyteen, osoittaa brittiläinen tutkimus. Viime vuosikymmeninä yhä harvemmat ikäihmiset Iso-Britanniassa ovat asuneet aikuisten lastensa kanssa. Vuosien 2008–2013 lama ja sitä seurannut laaja työttömyys sai kuitenkin joukon aikuisia muuttamaan ikääntyneiden vanhempiensa luokse. Tämä ilmiö lisäsi sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja edisti ikääntyneiden vanhempien mielenterveyttä. (Courtin & Avendano 2016, 1.)

3 IKÄÄNTYMINEN JA YKSINÄISYYS

Yleisesti kuva ikääntyneistä, heidän arjesta ja palveluista näyttää painottuvan epäkohtien ja yhteiskunnalle aiheuttamien haasteiden esiin nostamiseen. Vanhuus näyttäytyy usein tiedotusvälineissä sairauksien varjostamana aikana ja toimintakyvyn heikentymisenä. Julkisuudessa ikäihmisiä kuvataan palveluiden kohteina sekä yhteiskunnalle kustannuksia aiheuttavana ryhmänä. Toimintakyvyn heikentymistä tarkasteltaessa esiin nousevat yleensä uhkakuvat. Tämänkaltainen näkökulma kuitenkin kapeuttaa kuvaa vanhuudesta ja heijastuu siihen, mitä ikäihmiset itse ajattelevat omasta elämästään ja ikääntymisestään. Ikäihmisen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin tukemisen ja heidän kotona asumisensa edistämisen kannalta on hyvä kiinnittää huomiota myös mielen hyvinvointiin. Mielen hyvinvointia tarkasteltaessa oleellisia seikkoja ovat yksilölliset voimavarat sekä menetyksistä ja muutoksista selviytymisen keinot. Näiden voimavarojen sekä ikäihmisten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden tavoittamiseksi on kuultava heidän ääntään ja kokemuksiaan. On siis kiinnitettävä huomiota siihen, kuinka he itse määrittävät täyspainoisen ja merkityksellisen elämän ja sanoittavat arkeaan. (Heimonen 2013, 1–2.)

Koskisen, Lundqvistin ja Ristiluoman (2011, 120, 123) mukaan liikkumisongelmat ovat melko yleisiä vanhusväestössä, mikä rajoittaa iäkkään henkilön osallistumisen mahdollisuuksia ja heikentää elämänlaatua. Fyysisen toimintakyvyn ongelmat yleistyvät naisilla jyrkemmin kuin miehillä. Liikkumiskyvyn heikentymisen negatiivisia vaikutuksia voidaan ratkaisevasti vähentää vaikuttamalla asuin- ja toimintaympäristöön. 1970-luvulta alkanut suomalaisten liikkumiskyvyn paraneminen on edelleen jatkunut ja myönteinen muutos näkyy selvimmin vanhimmissa ikäryhmissä. Taustalla voi olla monia selityksiä. Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet ovat vähentyneet fyysisen kunnon paranemisen myötä, tupakointi on vähentynyt, ja väestön lihominen näyttää taittuneen.

Yksi elämän tärkeimpiä tarkoituksellisuuden tuottajia ovat läheiset ihmiset, ja asumismuoto voi vaikuttaa tähän vuorovaikutukseen. Vastakohtaisesti ihmissuhteiden puute tai niiden ongelmallisuus nousevat esille elämän tarkoituksettomuuden tunteen syynä, ja yksinäisyys on riskitekijä elämänlaadulle. Sosiaalisten kontaktien vähene- miseen vaikuttaa työelämästä eläköityminen, sairaudet, perherakenteiden muuttuminen

vähälapsisemmiksi tai lapsettomiksi, uusperhetilanteet, leskeytyminen sekä muuttoliike. Helpotusta yhteydenpitoon voi tuoda tietotekniikka, esimerkiksi kamerapuhelut. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen, Ruoppila 2009, 242–243; 299–300.) Ikäihmisten yksinäisyys on yksi suurista vanhusväestöä koskevista haasteista. Yksinäisyyden tunteeseen vaikuttaa aiemmin eletty elämä ja oma historia. Ikäihminen on monesti tahtomattaan yksinäinen. Ikä itsessään ei kuitenkaan tuo mukanaan yksinäisyyttä, vaan eri ikävaiheisiin liittyy erilaisia ikävaiheelle tyypillisiä tekijöitä, jotka altistavat yksinäisyyden tunteeseen. Ikääntyessään ihminen kohtaa menetyksiä ja elämää eri tavoin rajoittavia asioita, joilla myös voi olla vaikutusta yksinäisyyden kokemiseen. Ei voi kuitenkaan yleistää, että kaikki ikäihmiset olisivat yksinäisiä. On myös muita tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa yksinäisyyteen muun muassa luonteenpiirre, persoonallisuus, kulttuuri, motiivi ja selviytymiskeinot. (Kehälinna & Matilainen 2012, 14–15.)

Yksinäisyys ja yksin oleminen ovat eri asioita: yksin asuva ei välttämättä ole yksinäinen, ja väkijoukon keskellä voi toisaalta tuntea olonsa yksinäiseksi. Yksinäisyyden kokemus syntyy, jos yksin oleminen ei ole oma valinta. (Alajoki 2012, 122.) Seurakuntien mukaan asiakkaiden vanhuuteen sekä yksinäisyyteen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvät kysymykset ovat Suomessa lisääntyneet noin puolessa seurakunnista (Kirkon tutkimuskeskus 2012, 201).

Nykyään kenties suurimpia ongelmia yksin asuvilla ikäihmisillä ja laitoksissa asuvilla ovat yhteisöllisyyden puute sekä vuorovaikutuksen vähäisyys. Yksi tulevien vuosikymmenien suurista kysymyksistä tulee olemaan, että kuka hoivaa niitä, jotka eivät selviä omin avuin, ja miten hoiva organisoidaan ja missä sitä toteutetaan. Pystytäänkö tulevaisuudessa huolenpito takaamaan iäkkäille kuuluvana oikeutena vai riippuuko se heidän maksukyvyystään tai hoivaan sitoutuneista omaisistaan? (Allahwerdi, 1999, 18–19.)

4 PERHE, YHTEISÖLLISYYS JA TULEVAISUUDEN ASUMINEN

Perheessä voi olla korkeintaan kaksi perättäistä sukupolvea, Tilastokeskus määrittelee. Jos asutokunnassa on useampia sukupolvia, perhe muodostetaan nuorimmasta sukupolvesta lähtien. Näin esimerkiksi lapsensa perheen kanssa asuva anoppi tai appi jää tilastojen näkökulmasta perheeseen kuulumattomaksi, ellei yhdessä asu myös puoliso, jolloin vanha pariskunta muodostaa oman erillisen perheen. (Tilastokeskus i.a.)

4.1 Yhteisöllisyys

Yhteisö ja yhteisöllisyys ovat käsitteitä, joihin liitetään usein myönteisiä mielikuvia. Yhteisöllisyyden puute nähdään usein syynä ihmisten pahoinvointiin ja yhteisöllisyyttä tarjotaan lääkkeeksi moniin yksilöä koskeviin epäkohtiin. Paasivaara ja Nikkilä kirjoittavat, että Ferdinand Tönniesin mukaan yhteisö tarkoittaa yksilöiden ja ryhmien välistä suhdetta, jota luonnehtivat solidaarisuus ja sitoutuminen ja jota yhteisön jäsenet pitävät arvokkaana. Ihmiset kaipaavat yhteisöllisyyttä, joka koostuu yhdessä tekemisestä ja yhdessä olemisesta, luottamuksesta ja yhteenkuuluvuudesta sekä vuorovaikutuksesta. Yhteisöllisyyttä käytetään yleiskäsitteenä kuvaamaan ihmisten välistä yhteistyötä ja monenlaisia yhteistyömuotoja. Yhteisöllisyyden katsotaan tukevan ihmisten kanssakäymistä, terveyttä, toisista välittämistä sekä oppimista. (Paasivaara & Nikkilä 2010, 8–12.)

Suomessa puhe ja käytäntö eivät aina tässä asiassa kohtaa: täällä halutaan asua yksin ja olla itsenäisiä, ja yhteiskunnassa on vallalla itseriittoinen ja omien tarpeiden rajoittamattomaan tyydyttämiseen perustuva elämäntapa. Nautintokeskeinen kulttuuri kuitenkin synnyttää yksinäisyyttä ja suurta tarvetta toisten ihmisten läheisyydelle ja yhdessäololle. Yhteisöllisyys edellyttäisi yhteisiä arvoja ja muiden puolesta joustamista, eikä läheisiä ihmissuhteita ole olemassa itsekeskeisyyden ilmapiirissä. Näitä kahta tarvetta – itsenäisyyttä ja yhteisöllisyyttä – voi olla vaikea sovittaa yhteen. (Alajoki 2010, 120.)

Suomalainen yhteiskunta on nykyään laajalti samanikäisten yhteiskunta: vanhemmat ovat päivät työssä ja nuoret koulussa. Samanikäisten yhteiskunnan vastakohtia ovat aiemmat historialliset yhteisöt, jossa perhe oli kaikkien yhteinen elinympäristö. Myös muuttoliikkeen vuoksi sukulaisten merkitys on aiempaa vähäisempi. Arkinen elinympäristö painottuu samanikäisten vuorovaikutukseen, ja sukupolvien välinen kanssakäyminen on vähäisempää. Vanhempien ja omien lasten väliin sijoittuvaa sukupolvea kutsutaan välisukupolveksi, kun kuvataan sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutus perheissä muuttuu myös neljännen sukupolven syntyessä sekä uusperhe- ja avioerotilanteissa (Nurmi ym. 2015, 165; 175; 295).

Tämän päivän Suomessa on tyypillistä, että perheen kanssa ei asuta lähekkäin. Päivittäisen kanssakäymisen kannalta perhettä tärkeämpää voikin olla vuorovaikutus ystävien, naapureiden ja tuttavien kanssa. Ikäihmisen mahdollisuudet vaikuttaa omiin yhteisöllisyyden kokemuksiin ovat rajoitetut, sillä terveysongelmat ja aistien heikkeneminen voivat vaikeuttaa liikkumista kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta paikallisyhteisöissä. (Jolanki, Leinonen, Rajaniemi, Rappe, Räsänen, Teittinen & Topo 2017, 11.)

Jolanki ym. (2017) tutkivat yhteisöllisyyttä eritoten ikääntyneiden asumisen näkökulmasta sekä ikäihmisten omaa roolia heidän yhteisöllisyytensä edistämisessä. Yhteisöllisyyden haasteet on huomioitava myös uusia ratkaisuja kehitettäessä: päätöksentekovallan jakaminen tasaisesti sekä yhteisöjen sisäänpäin lämpiävyys voivat olla suuria haasteita. (Kangaspunta, Aro ja Saastamoinen 2011; Haatainen 2005; Lehtonen 1990.)

4.2 Tulevaisuuden ikäihmisten asumistoiveet

Vuoti (2011) tutkii väitöskirjassaan Pohjois-Suomen suurten ikäluokkien ikääntymisnäkemystään muun muassa asumisen ja yhteisöllisen asumisen näkökulmasta. Yhteisöllisen asumisen voidaan määritellä tarkoittavan useista ihmisistä muodostuvia yhteisöjä, jotka koostuvat ikätovereista, ystäväistä tai eri sukupolvista joko oman perheen sisällä tai sen ulkopuolisista yhteisöistä. (Vuoti 2011, 103.)

4.2.1 Osallisuus ja kodin muuttuva käsite

Yhteisöllisyys ja vuorovaikutus tuottavat hyvinvointia, kertovat suuret ikäluokat osana tutkimusta heidän tulevaisuudenkuvistaan. Yhteisöllisyyteen taas liittyy sellaisia kokemuksia kuin huolenpito, yhteisvastuu sekä turvallisuus. Turvallisuuden tunne syntyy avun läheisyydestä ja välittämisen kokemuksesta. Yhteisöllisessä asumisessa korostuu myös toimijuus: jokaisella asujalla on roolinsa omassa ja muiden elämässä. Myös osallisuus ja vastavuoroisuus ovat osa hyvinvointia. Ikäihminen haluaa usein asua kotona mahdollisimman pitkään ja myös kuolla siellä. Kodin käsite ei kuitenkaan ole yksiselitteinen: ainakin tulevaisuudessa koti voi tarkoittaa muutakin kuin yksityistä kotia. Kodilla on symbolisesti vahva yhteisöllinen kaiku. Tiivis yhteisö ja konkreettinen läheisyys tuottavat hyvinvointia, eikä yksityisyyden vaalimiseen välttämättä ajatella tarvittavan kuin pieni oma tila, soppi tai huoneisto. Tilan merkitys on siis muuttunut, ja moni näkisi tulevan kotinsa olevan ikäihmisten keskuksessa, jaetussa asunnossa, seniorihotellissa tai kylä- tai muussa asuinyhteisössä. (Vuoti 2011, 103.)

Suuret ikäluokat varautuvat ikääntymiseen hankkimalla asuntoja palveluiden ja omaisten läheltä. Moni on varautunut paikkakunnan vaihdokseen ja näkee siihen sisältyvän lisääntyviä harrastus- ja palvelumahdollisuuksia. Koti joka on omistusasunto luo taloudellista turvallisuudentunnetta, sillä pahan päivän koittaessa sen voi myydä. Koti määrittyy kulloisen asuinpaikan mukaan, ei historiallisesti ja paikkakuntasidonnaisesti. Sesonkiasuminen nähdään luontevana osana tulevaisuutta: välillä voidaan asua Suomessa ja välillä ulkomailla – toisinaan kaupungissa ja toisinaan maalla. Paikallisuuden ja pysyvyyden sijaan korostuvat asumiseen liittyvä kokeminen, vaihtelu, turva, toimivuus, tarkoituksenmukaisuus ja käytännöllisyys. (Vuoti 2011, 103.)

Pohjois-Suomen suuret ikäluokat kertovat omaa ikääntymistään ajatellen tarpeesta vastavuoroiseen ja yhteisölliseen kanssakäymiseen. Moni kokee sen hyvinvoinnin edellytyksenä. Toiset taas valitsevat tietoisesti oman rauhan, yksinäisyyden ja pienet mutta tiiviit verkostot ja voivat näin paremmin. Valintoja ohjaa elämän aikana kertynyt itsetuntemus ja tapa hahmottaa elämän merkityksellisyys. Ne tuovat joustavuutta suhtautuessa ikääntymisen tuomiin muutoksiin. Tulevaisuuden ikäihmisille yhteisölliset

toimintaympäristöt ja resurssit antavat mahdollisuuksia hyvinvointiin, turvallisuuteen ja turvattuun palveluympäristöön. (Vuoti 2011, 154; 158-159.)

4.2.2 Yhteisölliset asumismuodot

Suurten ikäluokkien edustajat näkevät tulevaisuudessaan yhteisöllisiä asumismuotoja, joiden yhteisöt voivat muodostua omaisista tai eri sukupolvista. Ne voivat olla omasta lähipiiristä tai verkostosta muodostettuja tai yhteiskunnan muodostamia "muureilla suojattuja yhteisöjä", jossa ovat kytköksissä sekä virallisten että epävirallisten palveluiden muodot. Pohjois-Suomen suuret ikäluokat näkevät, että heidän vanhusiän palvelunsa ovat etenkin kodeissa ja yhteisöllisissä asumis- ja palvelukeskuksissa – ei niinkään sairaaloissa, palvelutaloissa ja terveyskeskuksissa. Tyypillisesti yhteisölliset odotukset liittyvät omiin sukulaisiin, mutta suurten ikäluokkien tarinoissa ne liittyvät nyt eniten ikätovereihin ja yhteisen ideologian jakaviin. Hoitolaitospalvelut he kokevat negatiivisena: laitokset ovat täyteen ahdettuja säilytyspaikkoja ja liittyvät varattomuuteen ja yksinäisyyteen. Ajatellaan, että laitoksissa ovat he jotka eivät voi ostaa apua kotiin tai ne joilla ei ole läheisiä. Suurten ikäluokkien mielikuvissa laitoksissa puuttuu yksit-
yisyyttä, mielekästä tekemistä ja ihmisarvo. (Vuoti 2011, 113.)

Palvelujen toimintaympäristöksi halutaan koti tai erilaisista verkostoista muodostuneet yhteisöt. Tulevaisuuden yhteisöllisen asumisen muotoina nähdään seniorikeskukset, wellness-keskukset ja ikäihmisten palvelukylät. (Vuoti 2011, 135.) Pohjois-Suomen suuret ikäluokat toivovat myös ikäihmisten pienten ja yhteisöllisten perhekotien yleistyvän. Niissä läheiset ovat aktiivisesti hoidossa mukana. Myös yhteisöllisiä keskuksia, ikäihmisten kommuuneja sekä läheisistä tai omaisista muodostuvia asumisyhteisöjä toivotaan. Jälkimmäisessä rooli yhteisössä määräytyy omiin voimavaroihin suhteutettuna. (Vuoti 2011, 139-140.)

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (2017, 56) esittää perhehoivan laajentamista lastensuojelusta ikäihmisiin. Suomessa on vain yksi ikäihmisille varta vasten rakennettu yhteisöllinen perhehoitokylä. Kaarinassa sijaitseva perhehoitokylä Säde on 20 ikäihmisen ja viiden perhehoitajan koti. Tämä ikäihmisten asumis- ja hoitomuoto on

toistaiseksi marginaalinen ilmiö. Kaikkiaan noin 200 ikäihmistä elää perhehoidossa, joka voi olla pysyvää tai tilapäistä esimerkiksi omaishoitajan vapaapäiville. Perhehoito sopii ikäihmisille, jotka eivät selviydy enää kotona asumisesta mutta eivät tarvitse jatkuvaa terveydenhuollollista apua. Perhehoitaja ei tarvitse ammatillista pätevyyttä mutta voi saada perehdytyksen. Perhehoito on ikään kuin kotona asumisen ja tehostetun palveluasumisen välimuoto. Hoitajalle maksetaan lakisääteinen korvaus, ja asukas maksaa asumisesta ja perhehoidosta samansuuntaisesti kuin tehostetussa palveluasumisessa. Kaupungille perhehoito on huomattavasti edullisempaa kuin tehostettu palveluasuminen. Saarikon mukaan palvelumuotoa kannattaisi levittää laajemmin, sillä ikääntyvässä Suomessa perhehoitokyljen kaltaisia ideoita tarvitaan. Tehostettu palveluasuminen on lisääntynyt, vaikka vanhuspoliittisten linjausten mukaan painopisteen tulisi olla kotihoidossa. Saarikko rohkaisee tulevia maakuntia ja nykyisiä kuntia huomioimaan innovaation sosiaali- ja terveyspuolella. Saarikko viittaa myös hallituksen ohjelmaan keväältä 2015, jossa tavoitteena on lisätä lyhyt- ja pitkäaikaista perhehoitoa. (Saarikko 2017, 56.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä haasteita ja mahdollisuuksia on ikäihmisten ja nuoremman sukupolven yhteisasumisessa tai lähekkäin asumisessa? Muita tutkimuskysymyksiä ovat: Miten tällaiseen asumiseen liittyviä esteitä voitaisiin poistaa? Osaavatko ammattilaiset visioida uutta sosiaali- tai diakonian muotoa, jolla tuettaisiin ikäihmisten ja nuorempien sukupolvien lähekkäin tai yhdessä asumista?

Laadullisen tutkimuksemme menetelmänä on teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu. Tuomen & Sarajärven (2013, 74,75) mukaan teemahaastattelulla pystytään hakemaan vastauksia erilaisiin ongelmiin ja tutkimaan erilaisia ilmiöitä. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista ja heidän niille antamiaan merkityksiä. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa.

Menetelmä sopii käytettäväksi, kun aihe on arka ja joissa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita: ihanteita, arvostuksia ja perusteluja (Metsämuuronen 2008, 41). Teemamme, ikäihmisten asuminen ja perhesuhteet, on juuri tällainen herkkä aihe. Perheenjäsenillä ja ammattilaisilla on paljon tietoa ja tunteita aiheesta, ja tällä teemahaastatteluin saamme näitä ilmiöitä ja hiljaista tietoa sanoitettua.

Kunkin haastateltavan kohdalla haastattelutapa valittiin sen mukaan, minkä haastateltava koki itselleen luontevimmaksi tavaksi antaa tietoa. Ikäihmisen tytär vastasi kysymyksiin sähköpostitse. Vanhustyön diakonissa Asta Leinosen kanssa tehtiin ensin puhelinhaastattelu, minkä jälkeen keskustelua syvennettiin vielä toisella lyhyellä puhelinhaastattelulla. Caritas-Säätiön diakoniajohtaja Marja-Leena Tahkolan kanssa tehtiin ensin kasvotusten taustahaastattelu, jossa löydettiin olennaisimpia teemoja hänen osaamisalueiltaan liittyen aiheeseemme. Sen jälkeen tehtiin tiivis, syventävä haastattelu sähköpostitse. Siinä keskityttiin tutkimuksen kannalta olennaisimpiin kysymyksiin. Isoäidin haastattelu toteutettiin niin, että kysymykset toimitettiin hänen tyttärelleen sähköpostitse, minkä jälkeen tytär haastatteli itse äitiään ja toimitti vastaukset sähköpostitse opinnäytetyön tekijöille. Aineistoa analysoitiin käymällä tekstimuotoisia

tai tekstimuotoon muutettuja haastatteluita läpi ja poimimalla niistä vastauksia tutkimuskysymyksiin. Aineisto jaettiin kolmeen osaan sen mukaan, mihin tutkimuskysymykseen teksti vastaa. Lisäksi aineistoa jaettiin neljanteen kategoriaan, mikäli se ei vastannut suoraan tutkimuskysymykseen mutta sisälsi muutoin tutkimuksen kannalta erityisen mielenkiintoista tietoa. Näihin neljään kategoriaan kuulumaton tieto jätettiin pois analyysivaiheesta. Analysoitavasta aineistosta poimittiin myös erikseen sanoja, teemoja ja ilmaisuja jotka vastaavat tutkimuksen pääkysymykseen – mahdollisuudet ja haasteet – ja jotka voidaan esittää taulukon muodossa. Vastauksissa esiin nousevat tällaiset asiat jaettiin sitten neljään eri kenttään sen mukaan, olivatko ne haasteita vai mahdollisuuksia ja inhimillisiä vai aineellisia seikkoja.

Teemoittelu tarkoittaa tässä yhteydessä analyysivaiheen tarkastelua, jossa aineistosta löydetään haastateltaville yhteisiä, toistuvia piirteitä. Esiin voi nousta myös teemoja haastattelukysymysten teemojen ulkopuolelta. Teemojen esiin nouseminen on aina riippuvaista tutkijan tulkinnoista. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 173.)

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat ikäihmiset, heidän lähipiirinsä sekä ikäihmisten parissa työskentelevät sosiaalialan ja kirkon alan ammattilaiset. Haastateltavat on valittu sen perusteella, että he asuvat tai työskentelevät Oulussa missä opinnäytetyötä tehdään. Vanhustyön ammattilaiset on valittu haastateltaviksi niin, että teoriapohjaa kirjoitettaessa opinnäytetyön tekijät ovat tulleet yhdessä ohjaavien opettajien kanssa siihen tulokseen, että kyseisillä osaajilla on aiheen kannalta hyödyllistä tietoa. Samassa paritalossa asuvat perheenäiti ja isoäiti löytyivät haastateltaviksi opinnäytetyön tekijöiden opiskelijaverkoston kautta. 68-vuotias isoäiti asuu Oulussa tyttärensä perheen kanssa samassa paritalossa. Alun perin idea vierekkäin asumisesta on peräisin tuttavapiiristä, jossa oli valmiiksi muita samanlaisen ratkaisun tehneitä. Ennen Ouluun muuttamista isoäiti asui Lapissa, ensin omakotitalossa ja leskeksi jäätyään omassa rivitalokolmiossa. Toinen haastateltava, ikäihmisen tytär, on neljän alle 8-vuotiaan lapsen äiti ja korkeakouluopiskelija. Kun isoäiti oli vielä työelämässä, hän vieraili tyttären perheen luona muutamia kertoja kuukaudessa. Vierekkäin asumisesta laskettiin aluksi lähinnä leikkiä, mutta kun tyttären perhe alkoi suunnitella uuden talon rakentamista, mieleen tuli rakentaa samaan yhteyteen isoäidillekin asunto. Nyt paritalotontilla asuu yhteensä seitsemän henkeä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksessamme haastateltiin neljää henkilöä: ikäihmistä joka asuu tyttärensä perheen kanssa paritalossa, kyseisen ikäihmisen tytärtä sekä kahta ikäihmisten kanssa työskentelevää ammattilaista. Haastatteluilla etsittiin vastauksia alla ensimmäisenä olevaan tutkimuksen pääkysymykseen ja muihin tutkimuskysymyksiin.

Mitä haasteita ja mahdollisuuksia on ikäihmisten ja nuoremman sukupolven yhteisasumisessa tai lähekkäin asumisessa? Miten tällaiseen asumiseen liittyviä esteitä voitaisiin poistaa? Osaavatko ammattilaiset visioida uutta sosiaali- tai diakonian muotoa, jolla tuettaisiin ylisukupolvista lähekkäin tai yhdessä asumista?

TAULUKKO 1 : Mahdollisuudet ja haasteet yhdessä ja lähekkäin asumisessa.

	mahdollisuudet	haasteet
inhimilliset	Ikäihmisen turvallisuuden tunne: apu lähellä Perheyhteys ylläpitää isovanhemman vireyttä Lasten ei tarvitse olla tyhjässä kodissa Ikäihmisen itsenäinen elämä mahdollistuu Kotona olevalle vanhemmalle aikuista seuraa Ikäihmisellä säilyy "elämänyhteys" Isovanhemman arki "normaalimpaa" Joukkoon kuulumisen tunne Tiedot ja taidot siirtyvät sukupolvelta toiselle Perhesiteiden tiivistyminen Yhteisöllisyyden mahdollinen uusi nousu	Perhehistoria: rikkinäisyys ja riidat Tunnesiteiden laatu vaihtelee perheittäin Ikäihmisen halu olla itsenäinen Ikäihmisen oppima pärjäämisen kulttuuri Yksilökeskeinen kulttuuri Ikäihmiset asennoituneet ajatukseen yksin asumisesta Diakoniatyössä asiakkaan itse esitettävä ongelma
konkreettiset	Molemminpuolinen apu arkiaskareissa Edullisemmat asumiskustannukset Säästöä yhteisistä käyttötavaroista Ajansäästöä yhteistä ateriosta Yhteiskunnan palveluiden tarve vähenee Diakoniatyön asiakkaat pohtivat usein asumista Diakoniatyö voi tukea avoimen dialogin keinoin Diakoniatyö voi tuoda ulkopuolisen näkökulman Diakoniatyöntekijä voisi olla tukihenkilö	Asumismuoto voi laskea asumislisää Diakoniatyö rajoittuu pitkälti keskusteluun Diakoniatyön rajalliset vaikutuskeinot rakenteisiin Puuttuu yhteisasumismalli johon diakoniatyö voisi ohjata Ikäihmisen asumismuoto usein kompromissi, epätäydellinen Ikäihmisen asumisratkaisuiden suunnittelemattomuus

6.1 Mahdollisuudet

Ikäihmisen ja nuoremman sukupolven asuminen yhdessä tai lähekkäin tuo useita myönteisiä mahdollisuuksia, niin inhimillisiä, yhteiskunnallisia kuin taloudellisiakin. Diakoniatyöllä on mahdollisuus auttaa asiakasta hahmottamaan asumiseen liittyvää tilannetta.

Isoäidin näkökulmasta paritalon toisen puolen asukkaana myönteisiä mahdollisuuksia ovat: turvallisuuden tunne ja oman tilan saaminen turvallisella tavalla, lapsenlapsien säännöllinen näkeminen, oma asunto rauhallisena leposijana, mahdollisuus päättää itse sisustuksesta, mahdollisuus matkustella ilman että talo jää tyhjäksi sekä oma piha ja terassi ilman huolta pihatöistä. Lapsiperheen isä vaihtaa anoppinsa autoon renkaat ja tekee lumityöt. Isoäidin saaman palautteen mukaan useimmat tuttavat pitävät asumisratkaisua onnistuneena. Isoäiti mainitsee myös turvaton tulevaisuuden asumisjärjestelyn myönteisenä mahdollisuutena. Mikäli asuinjärjestely jatkuu nykyisellään 10–20 vuoden päästä, tyttären perhe huolehtii hänestä. Isoäiti arvioi tarvitsevansa tuolloin apua kaupassa käymiseen ja mahdollisesti muihinkin arkitoimintoihin. Lapsenlapsia ei tuolloin enää tarvitse hoitaa, vaan he voivat vuorostaan auttaa mummoaan.

Isoäidin tyttären eli perheenäidin mukaan myönteisiin mahdollisuuksiin lukeutuvat seuraava asiat: lapset saavat olla isovanhemman kanssa tekemisissä paljon, isoäidin aikuinen seura perheenäidille itselleen kotona ja kodin ulkopuolelle suuntautuvilla retkillä, lastenhoitoapu perheenäidin opiskelupäivinä sekä osin yhteinen ruokatalous. Isoäiti myös laittaa tyttärensä perheelle ruoan noin kerran viikossa, mikä helpottaa perheenäidin arkea. Isoäiti kutsutaan tyttären perheen puolelle syömään useita kertoja viikossa. Myös perheenäiti kokee hyödylliseksi sen, että talo ei ole tyhjillään mikäli hän lähtee matkalle miehensä ja lasten kanssa. Perheenäidin mukaan yhteinen toiminta ja lapsiperheen auttaminen edesauttaa isoäidin pysymistä virkeänä. Asumisjärjestelyssä myönteistä on myös osapuolten sitoutuneisuus pitkän aikavälin yhteiseloön. Nyt hyväkuntoinen isoäiti voi 10–20 vuoden päästä tarvita enemmän apua, ja molemmat osapuolet haluavat isoäidin asuvan kotona mahdollisimman pitkään. Tytär ja hänen perheensä ovat henkisesti sitoutuneet auttamaan lisäntyvissä määrin. Myönteinen mahdollisuus on myös se, että kun kaikki lapset tulevat kouluikänsä ja vanhemmat ovat töissä, mummo on kotona lasten lähellä.

Lapset voivat käydä isoäidin luona välipalalla, eikä heidän tarvitse tulla täysin yksin kotiin. Asumisjärjestely tuo myös oman lisänsä yhteiseen tuttavapiiriin, perheenäiti kertoo.

Suurin osa ovat vilpittömästi iloisia, ja monet minun ystäväni käyvät myös mummoa moikkaamassa meillä käydessään, koska tuntevat hänet jo omasta nuoruudestaan.

Vanhustyön diakonissa Asta Leinosen mukaan ikäihmisen ja hänen jälkikasvunsa samassa pihapiirissä tai lähekkäin asumisella on lukuisia myönteisiä mahdollisuuksia: ikäihmisen turvallisuudentunne, ikäihmisen mahdollisuus itsenäiseen elämään läheisen tuella, elämänyhteyden säilyminen sekä kunnioittavan yhteiselon myönteinen vaikutus ikäihmisen mielialaan. Tällainen asumisratkaisu mahdollistaa myös opittujen taitojen siirtämisen sukupolvelta toiselle. Lasten ja vanhusten välillä on erilaisia tunnesiteitä, ja parhaimmillaan suvun vanhin on kunnioitetulla paikalla ja yhteys omaan jälkikasvuun myönteinen. Ikäihmiset jotka asuvat omakotitalossa omalla sisäänkäynnillä ovat hyvin onnellisia vanhuksia, Leinonen arvioi. Heillä on oma rauha ja oma koti mutta myös turvallisuuden tunne, kun poika, tytär tai miniä on samassa pihapiirissä. (Leinonen 2017.)

Voi tehdä yhteisiä kauppareissuja – moni haluaa olla valitsemassa ruokansa kaupasta. Omaisesta on apu ja pääsee käymään lääkärissä. Säilyy elämänyhteys: vanhuksella on kokemus, että kuuluu perheeseen ja on osallinen arjesta, vaikka elää omaa elämää. Lapset piipahtavat koulusta tullessa, ja arki on normaalimpaa. Jos vanhus saa kunnioituksen, se virkistää henkisesti tasolla ja vaikuttaa mielialaan. (Leinonen 2017.)

Myönteinen mahdollisuus on myös se, että oman jälkikasvun ollessa henkisesti tai maantieteellisesti etäällä, ikäihminen voi asua lähekkäin myös entuudestaan tuntemattomien nuorempien ihmisten kanssa. Esimerkiksi Oman muotoinen koti –hankkeessa ja Hyvä Naapuri –toiminnassa vieraat nuoret tuovat vanhukselle iloa. Ikäihmiset iloitsevat nuoresta sukupolvesta, joka tuo elämään eloa. (Leinonen 2017; Tahkola 2018.)

Caritas-säätiön Oulun diakoniajohtaja Marja-Leena Tahkolan mukaan ikäihmisten ja nuoremman sukupolven yhteisasumisella tai lähekkäin asumisella voidaan osin vastata ikäihmisten asumiseen liittyviin suurimpiin ongelmiin: yksinäisyyteen ja osattomuuteen.

Osattomuutta voi syntyä esimerkiksi silloin, kun tieto tarvittavista palveluista on internetissä. Moni ikäihminen ei käytä internetiä. Caritas-säätiön Hyvä Naapuri –toiminnalla on pystytty luomaan ikäihmisille yhteisöllisyyden kokemuksia, kun nuoret asuvat samassa asumisyksikössä. Hyvä Naapuri –hankkeessa molemmat ikäryhmät kokevat kuuluvansa joukkoon ja olevansa tärkeitä. (Tahkola 2018.)

Nuorten ja ikäihmisten asuessa lähekkäin ja ollessa tätä kautta tekemisissä tapahtuu myös molemminpuolista oppimista. Nuoret voivat opettaa iäkkäämmille esimerkiksi digitaitoja ja ikäihmiset nuorille perinteisiä kädentaitoja tai iän myötä karttuneita tietoja ja elämäntaitoja. Siksi onkin perusteltua todeta, että molemmat osapuolet hyötyvät esimerkiksi Hyvä Naapuri -toiminnassa (Tahkola 2018.)

Myös yhteiskunnan näkökulmasta katsottuna haastateltavat löytävät yhteisasumisesta tai lähekkäin asumisesta useita mahdollisuuksia, ennen kaikkea sen, että yhteiskunnan varoja tarvitaan ikäihmisen käyttöön vähemmän. Tuetun asumisen, palveluasumisen ja asiantonkuljetusten tarve jää pois, perheenäiti arvioi. On myös yhteiskunnan etu, että lapsilla on kasvaessaan paljon aikuisia ympärillään, perheenäiti toteaa.

Lapsista tulisi sitä kautta vahvoja ja itsenäisiä aikuisia. Lapset eivät voi koskaan saada liikaa rakkautta ja hyväksyntää.

Perhe kuljettaa isoäitiä terveyskeskus- ja sairaalakäynneillä. Jatkossa isoäiti pitää mahdollisena omaishoidon tuen hakemista, mutta muita kunnan palveluita tai palveluasumista hän ei usko tarvitsevänsä asioiden jatkuessa ennallaan. Yksin asuessaan hän saattaisi niitä tarvita.

Vanhustyön diakonissa Asta Leinosen mukaan ikäihminen tarvitsee yhteiskunnan tukea vähemmän asuessaan yhdessä tai lähekkäin perheenjäsenen kanssa. Ikäihmisen lapset voivat olla töissä päivisin, jolloin kaupungin tai yksityisen sektorin työntekijä voi käydä auttamassa ikäihmistä. Kaikkiaan yhteiskunnallisia varoja tarvitaan kuitenkin yleensä vähemmän, kun perheenjäsen on lähellä tai saman katon alla. Leinosen kokemuksen mukaan tällaisessa asumisjärjestelyssä perheenjäsen tai -jäsenet käyvät usein iltaisin katso-massa ikäihmistä – aamuisin töihin lähdön lomassa kenties harvemmin. Läheiset voivat

huolehtia siisteydestä ja vaatehuollosta. Parhaassa tapauksessa yhteisasuminen tai lähekkäin asuminen myös säästää lääkärissäkäyntejä.

Vanhukset hakeutuvat joskus päivystykseen ja haluaisivat jäädä osastolle, kun kotona ei ole ketään. Joku menee päivystykseen siksi, kun siellä on muita ihmisiä tai soittaa ambulanssin kun yöllä ahdistaa. Ambulanssi on varma, se tulee aina. Käy katsomassa vaikka ei ota kyytiin. (Leinonen 2017.)

Diakoniatyön mahdollisuus olla avuksi asumiseen liittyvissä päätöksissä ja tilanteissa perustuu avoimen dialogin menetelmään. Diakoniatyöntekijän kanssa voidaan keskustella aiheesta avoimia kysymyksiä hyödyntäen. Ikäihmisen onnellisuuden kokemiseen vaikuttaa yleensä se, miten hän tulee kohdatuksi läheistensä taholta, perheyhteydessä tai yhteisössä, kuin sillä asuuko hän kerrostalossa, rivitalossa, palvelutalossa vai jossain muualla. Myös turvasta ikäihmiset puhuvat paljon. (Leinonen 2017.)

Isoäiti ja tyttären perhe hyötyvät myös taloudellisesti asumisjärjestelystään. Isoäidin mukaan asumiskustannukset ovat edullisemmat kuin yksin asuessa. Isoäiti maksaa osansa paritalon lämmityksestä ja jätehuollosta. Talon rakennuskustannukset olivat isoäidin arvion mukaan edullisemmat kuin vastaavanlaisen asunnon ostaminen taloyhtiöstä olisi tullut maksamaan. Ulkopuolisia palveluita hänen ei tarvitse ostaa lainkaan, ja kaikki asumiseen liittyvät menot ovat pienemmät kun ne jaetaan. Myös yhteiset tavarat kuten lumikola, ruohonleikkuri ja auton jakaminen tyttären perheen kanssa vähentävät kuluja. Tontti on jaettu hallinnanjakosopimuksella. Isoäiti sai vaikuttaa oman asuntonsa pohjapiirustukseen. Paritaloa kohti on esimerkiksi vain yksi kaukolämpölasku perusmaksuineen, josta isoäiti maksaa tyttärensä perheelle 20 prosenttia. Sama jako on sovittu vesi- ja jätemaksun kanssa.

6.2 Haasteet ja yhteiskunnan rooli

Ikäihmisen ja nuoremman sukupolven yhteisasumiseen tai lähekkäin asumiseen liittyy useita esteitä tai haasteita: oman rauhan ja itsenäisyyden kaipuu, pärjäämisen kulttuuri, ikäihmisen haluttomuus asua omien lasten kanssa, ihmissuhteen toimimattomuus,

harkitsematon päätös yhteisasumisesta tai lähekkäin asumisesta, maantieteellinen etäisyys ja kulttuuri jossa työn perässä lähdetään kauas.

Isoäidin mukaan tyttären perheen kanssa paritalossa asumiseen liittyy vain yksi haaste: oman tilan säilyttäminen. Haastavinta on, kun isoäiti on väsynyt ja kaikki lapsenlapset tulevat yhtä aikaa käymään jotain kaivaten. Lasten kiukuttelu rasittaa toisinaan 68-vuotiaasta isoäitiä. Hän kehottaa varautumaan siihen, että paritalossa asuessa pienet lapset ovat arjessa paljon läsnä, vaikka isovanhempi ei aina sitä jaksaisikaan. Heidän paritalossaan mummolaaan tullaan kuin omaan kotiin. Vaikka vanhemmat kieltävät menemästä, lapset eivät välttämättä tottele ja ehtivät livahtaa, eikä mummo raski sanoa heille, että ei saa tulla. Samassa talossa tai asunnossa asumista omien aikuisten lasten kanssa isoäiti ei suosittelisi. Isoäiti arvioi, että yöt voisivat olla levottomia lapsiperheen kanssa asuessa, sillä lapset saattavat itkeä yöllä. Nyt isoäidin yöt ovat hiljaisia, eikä hän ole tietoinen mitä seinän toisella puolella tapahtuu. Jotkut tuttavat muistuttavat isoäitiä, että hänen tulee huolehtia itsestään ja välttää liikaa räsistystä. Tyttären mukaan riitoja ei ole kuitenkaan tullut, ja seinän molemmin puolin eletään omaa elämää eikä puututa toisten asioihin. Mikäli tytär ja hänen puolisonsa eroaisivat, siitä muodostuisi haaste asumisjärjestelyn kaikille osapuolille. Taloon liittyvät asiat täytyisi miettiä uusiksi, perheenäiti sanoo. Omalta lähipiiriltä ja tuttavilta perheenäiti on kuullut nykyisestä asumisjärjestelystä ainoastaan positiivisia kommentteja, mutta perheenäiti kertoo aistineensa myös kateutta.

En välitä yhtään, jos jotain ei meidän järjestelymme miellytä vaan kommentoin lähinnä, että eikö olekin mahtavaa. On iso apu ja pääsee itse joskus edes helpommalla. En ala selittelemään mitenkään, meidän järjestelymme ei onneksi kuulu kenellekään ja jokainen voi halutessaan tehdä saman, vapaa maa. (Perheenäiti 2017.)

Yhteisasumisen ja lähekkäin asumisen haasteena ja esteenä on myös se, että useat ikäihmiset eivät haluaisi asua esimerkiksi omien lastensa kanssa, toteaa vanhustyön diakonissa Asta Leinonen. Useat vanhukset myös arvelevat, että lapset eivät halua omaa vanhempaansa kotiinsa asumaan. Vanhukset myös haluavat itse elää omaa rauhallista elämää. Haasteena voi myös olla ihmissuhteiden toimimattomuus sekä sopivan etäisyyden löytäminen asumisjärjestelyssä. Monelle ikäihmiselle yhteys lapsiin ja lapsenlapsiin on tärkeä.

Vanhukset toivovat heidän vierailuitaan ja puhuvat jälkikasvustaan. Ikäihmiset ovat surullisia, jos jälkipolvi ei ota yhteyttä, mutta he arvostavat mahdollisuutta elää omalla tavallaan ja rytmillään. Tärkeää on voida esimerkiksi nukkua ja katsoa televisiota milloin haluaa. Asumiseen liittyvät päätökset ovat perhekohtaisia asioita, ja ne kertovat lasten ja vanhempien suhteesta. Koskaan ei diakoniatyössä käytävissä keskusteluissa ole tarkoitus syyllistää ikäihmisten lapsia tai lapsenlapsia siitä etteivät he tapaa ikäihmistä. (Leinonen 2017.)

Syyt on aina taustalla niin moninaiset, miksi vanhusta ei ehkä käydä katsomassa tai miksi vanhusta ei haluta omaan kotiin. Syyt on aina niin perhekohtaisia, moninaisia ja kaikkea muuta kuin mustavalkoisia. (Leinonen 2017.)

Usein ikäihmisen asumiseen liittyvät ratkaisut jo lähtötilanteessa eivät ehkä ole ihanteellisia, ja asumisratkaisuihin voidaan ajautua tai joutua. (Leinonen 2017.) Yksi haaste on siis asumisen suunnittelemattomuus ja se, että täydellistä tai erinomaista ratkaisua ei ehkä ole saatavilla.

Esimerkiksi Oman muotoinen koti –projektissa ja Hyvä Naapuri –toiminnassa ikäihmiset asuvat vieraiden, ei-sukulaisten nuorten kanssa. Leinosen mukaan tähän ratkaisuun voidaan päätyä – sen sijaan, että asuisi oman jälkikasvun kanssa – siksi, että monen ikäihmisen elämänhistoriaan kuuluu myös rikkiinäisyyttä ja riitoja lasten kanssa. Lapset ovat katkaisseet välit tai vanhus itse ei muutoin koe yhteyttä lapsiinsa. Katkenneista ihmissuhteista vanhukset ovat surullisia. Toisinaan olosuhteet ovat vieneet sukupolvet erilleen, ja aina erkaantumiseen ei liity riitaa. palvelutalon hoitajien kanssa käydyissä keskusteluissa Leinonen on havainnut, että on tavallista ettei ympärivuorokautisessa hoidossa olevaa vanhempaa käydä koskaan katsomassa. Ajatellaan, että työntekijät huolehtivat vanhemmasta. Leinonen sanoo, että tutkimustulosten mukaan useimmiten yksinäisimmät ihmiset voi löytyä palvelutaloista, vaikka mielikuva on toisenlainen. Hän ei tiedä syytä tähän mutta arvioi, että kotoaan muuttaneet ikäihmiset ovat joutuneet irrottautumaan omista tutuista sosiaalisista ympäristöistä, esimerkiksi pitkäaikaisista naapureista. (Leinonen 2017.)

Ikäihmiselle turvallisin, miellyttävin ja sosiaalisesti aktiivisin ympäristö on sellainen, missä vanhat tutut henkilöt ovat lähellä. Joissakin palvelutaloissa on aktiviteetteja, mutta osa ei lähde yhteisiin hetkiin, vaan he viettävät aikaa omassa huoneessaan. Omaisilla voi olla käsitys, että palvelutalossa on seuraa, vaikka tosiasiassa vanhus voi olla hyvin yksinäinen. (Leinonen 2017.) Yhteisasumisen tai lähekkäin asumisen haaste on myös se, että monien ikäihmisten jälkikasvu asuu kaukana. Nykyään on tyypillistä, että lapset ja lapsenlapset asuvat etäällä esimerkiksi työn vuoksi. Tällöin yhteen tai lähekkäin muuttamiselle on korkeampi kynnyks, sillä toisen osapuolen olisi jätettävä taakseen toisaalle rakennettu elämänpiiri. Heittäytyminen yhteisasumiseen pohtimatta asiaa tarpeeksi huolella on Leinosen mukaan myös yksi asumisjärjestelyihin liittyvä haaste, sillä tällöin ongelmat voivat tulla yllätyksenä (Leinonen 2017).

Caritas-Säätiön diakoniajohtaja Marja-Leena Tahkolan mukaan ikäihmisen ja hänen oman jälkikasvunsa asumiseen samassa taloudessa tai pihapiirissä liittyy erityisesti kaksi haastetta: ikäihmisen itsenäisyyden kaipuu sekä pärjäämisen kulttuuri, johon moni ikäihminen on kasvanut. Moni ikäihminen haluaa selviytyä omatoimisesti ja läheisilleen vai-vaa aiheuttamatta ja on kasvanut ilmapiirissä, jossa ei helposti pyydetä muiden apua. Ikäihmisen ja jälkikasvun yhteisasumiseen liittyviä esteitä voivat Tahkolan mukaan olla myös perheiden rikkonaisuus sekä pitkät välimatkat. Myös yhteiskunta asettaa sosiopo-liittisia esteitään: yhteisasumista ei tueta, sillä esimerkiksi asumistuen kanssa voi tulla vaikeuksia tällaisessa järjestelyssä. (Tahkola 2018.) Näin ollen yhteiskunnan keino tukea ikäihmisen ja hänen jälkikasvunsa yhteisasumista voisi olla joustavuus asumislisän myöntämisessä. Diakonissa Leinosen (2017) mukaan yksi haaste on, että yhdessä tai lä-hekkäin asuttaessa voi tulla yllättäviä ongelmia. Tällöin diakoniatyöntekijän kanssa voi-daan yhdessä käydä läpi elämän muutosprosessia ja keskustella niistä asumisen mahdol-lisuuksista, joista ikäihminen haaveilee. Keskustelua voidaan käydä myös peloista ja ky-symyksistä, joita muutokset ikäihmisessä herättää. Tarvittaessa voidaan myös olla apuna hakupapereiden täyttämässä ja muissa käytännön järjestelyissä tai itse muuttamisessa sellaisessa tilanteessa, joissa ikäihmisen omaiset ovat kaukana tai hänellä ei ole omaa sosiaalista verkostoa lähellä. Diakoniatyön tuki asumisvaihtoehtoa mietittäessä lähtee aina niistä tarpeista ja siitä elämäntilanteesta, mihin ikäihminen kaipaa diakoniatyön tu-kea. Asumismuodon tai siihen liittyvän päätöksen tekee ikäihminen itse. (Leinonen 2017.)

6.3 Tulevaisuuden näkymät

Tutkimuksessa haastateltuja sosiaalialan ammattilaisia pyydettiin visioimaan uusia sosiaali- tai diakoniatyön muotoja tai tulevaisuuden näkymiä, jotka tukisivat ikäihmisiä ja nuorempaa sukupolvea asumaan lähekkäin tai yhdessä. Haastateltavien mukaan ikäihmisten asumisessa voi lähiaikoina olla käsillä muutoksen aikakausi: kommuuniasumisesta puhutaan jo, vaikutteita saadaan muiden maiden ja erilaisten hankkeiden asumisratkaisuksista ja yhteisöllisyys voi lisääntyä kulttuurissamme. Diakoniatyön vastaanotolla käydään usein keskustelua asumiseen liittyvistä asioista, ja siellä käytävillä keskusteluilla voitaisiin mahdollisesti myös tukea asiakaslähtöistä ajatusta nuoremman sukupolven kanssa asumisesta.

Paljon puhutaan jo kommuunityyppisistä asumismuodoista, joissa on eri ikäisiä vanhuk- sia ja joilla on yhteisiä keittiöitä ja olohuoneita. Viime vuosikymmeninä on eletty yksi- tyisyyden ihannoinnin aikaa, mikä on osa suomalaista ja pohjoiseurooppalaista kulttuuri- amme. Perheiden näkökulmasta yhteisöllisempi vaihe voi olla tulossa, mutta toisaalta ny- kyajan ikäihmiset ovat henkisesti asennoituneet siihen, että elävät yksin, Leinonen sanoo. Vaikka ikäihminen eläisi yksin, hyvinvoinnin kannalta on suuri merkitys, onko hänellä yhteys lapseensa tai lapsiinsa. Ikäihmiset kertovat usein diakonissa Leinoselle, käykö ty- tär tai poika vierailemassa. (Leinonen 2017.)

Leinosen (2017) mukaan on aluksi haasteellista kuvitella uutta diakoniatyön muotoa, jolla tuettaisiin ikäihmisten ja nuoremman sukupolven yhteisasumista tai lähekkäin asumista. Lähtökohta kirkon diakoniatyössä on tukea apua tarvitsevia ihmisiä heidän elämän eri taite- tai kriisikohdissa. Heille voidaan tarjota luottamuksellisia henkilökohtaisia keskus- teluja, kotikäyntejä sekä ohjausta ja ennaltaehkäiseviä vertaisryhmiä ja virkistystoimin- taa. Diakoniatyö mahdollistaa myös osallisuuden seurakuntayhteyteen. Diakoniatyön kautta voi saada tukea uuteen elämäntilanteeseen ohjauksen ja keskustelun kautta ja aut- taa tarvittaessa löytämään vastauksia siihen liittyviin kysymyksiin, mutta diakoniatyö ei voi olla luomassa rakenteellisesti uutta palvelumuotoa eri sukupolvien välille. Diakonia- työ voi olla yksi yhteistyön tukimuoto verkostoissa ja tarvittaessa myös ohjelmasisällön

tarjoaja, jos tällaisia yksiköitä rakennettaisiin tai luotaisiin joillakin järjestelyillä. Ajatus eri sukupolvien välisestä asumisesta on Leinosen mielestä hyvä idea niille, jotka sitä kaipaavat ja jotka haluavat sitä omalta osaltaan kehittää. (Leinonen 2017.)

Leinonen mainitsee myös Caritas-Säätiön, jonka yksiköissä nuoria ja ikäihmisiä asuu yhdessä. Siellä rakenteet ovat valmiina: ikäihmiset asuvat yksiköissä, joihin nuoret ikään kuin istutetaan. Leinosen mukaan Caritas on hyvin erilainen organisaatio kuin kirkko tai yksittäinen seurakunta. Kirkon diakoniatyön perustehtävä on iästä riippumatta olla tukemassa ihmistä, joka hakeutuu seurakuntaan omien kysymystensä tai elämäntilanteensa kanssa. Henkilön ulkoisiin elämän puitteisiin on aika kapeat mahdollisuudet vaikuttaa. Jos kirkko tai seurakunta olisi konkreettisesti rakentamassa tiloja, joissa tietynlaista asumista edesautettaisiin, lähtökohta olisi toinen. Siinäkin tilanteessa Leinonen näkisi itsensä lähinnä vuorovaikutusta edistävänä henkilönä: ikäihmisen ja esimerkiksi tämän lapsen kanssa voitaisiin käydä läpi mistä on kysymys, millä perusteilla päätöksiä tehdään ja mikä on mahdollinen muu vaihtoehto asumiselle. Leinonen olisi valmis tukemaan ratkaisussa ja käymään vaihtoehtoja ja ikäihmisen toiveita läpi. Monesti ikäihmisen asumiseen liittyvät ratkaisut jo lähtötilanteessa eivät ehkä ole ihanteellisia. Erilaisiin asumisratkaisuihin ajaututaan tai joudutaan, mutta parhaimmillaan voi syntyä hieno ja toimiva ratkaisu, jossa useampi sukupolvi asuu yhdessä tai lähekkäin. Leinonen olisi mielellään työntekijänä tukemassa tällaista järjestelyä, mikäli puitteet olisivat muutoin kunnossa. (Leinonen 2017.)

Yksi tulevaisuuden visio voisi olla, että seurakunta aktiivisesti edistäisi ikäihmisten ja heidän jälkikasvunsa tai muiden aikuisikäisten asumista tarjoamalla esimerkiksi keskustelutilaisuuksia aiheesta. Keskustelutilaisuuksissa voisi olla tällaisen asumisen kokemusasiantuntijoita mukana.

Leinonen kokee ajatuksen vieraana mutta toteaa, että jos tilanne olisi käsillä, siihen saattettaisiin tarttua eri tavalla. Diakoniatyö rakentuu pitkälti asiakkaan ongelman pohjalta: työntekijään otetaan yhteyttä, kun asiakas haluaa keskustella jostakin. Jos ikäihminen itse kertoo miettivänsä asumiseen liittyviä asioita, siitä voi syntyä luonteva keskustelu, mutta markkinoimaan asiaa ei voi alkaa, Leinonen toteaa. Leinonen pohtii myös, mikä paikka

hänellä itsellään olisi aiheesta järjestetyssä keskustelutilaisuudessa, jos paikalla olisi kokemusasiantuntijuutta ja asumisen rakenteet olisivat jo olemassa. Problematiikkaa – mikä usein on diakoniatyön lähtökohta – ei olisi ratkaistavaksi. Moni vanhus pohtii asumiseen liittyviä asioita asiakaskäynneillä. Asiakkaat pohtivat esimerkiksi, pitäisikö muuttaa palvelutaloon vai ei, ja mitä seurauksia muutolla olisi. Jos olisi olemassa oleva paikka tai malli monen sukupolven yhteiseen asumiseen – perheessä tai yhteiskunnan palveluissa – vaihtoehtoa voisi miettiä tässä tilanteessa olevan ikäihmisen kanssa. Diakoniatyöntekijä voisi toimia apuna, mikäli yhteisasumisessa tulisi vuorovaikutuksellisia ongelmia, etenkin jos ikäihminen kokisi diakoniatyöntekijän luottohenkilökseen. (Leinonen 2017.) Tahkola mainitsee myös hyvänä tulevaisuuden suuntana eri-ikäisten asuinkorttelit Etelä-Suomessa (Tahkola 2018).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Täydellinen ratkaisu ikäihmisen asumiseen voi olla epärealistinen tavoite, sillä asumisratkaisuun usein ajaudutaan tai joudutaan olosuhteiden pakosta. Hyvä ja toimiva ratkaisu on kuitenkin mahdollinen, ja useamman sukupolven yhdessä tai lähekkäin asuminen voi tietyn edellytyksin olla juuri tällainen. (Leinonen 2017.)

Parhaimmillaan se on kannatettava ja antoisa tapa asua, kunhan asiasta käydään riittämiin avointa keskustelua ennen päätöstä ja asumisen aikana. Lähekkäin asuminen tuo ikäihmiselle turvallisuuden tunnetta ja käytännön apua, ja se lujittaa asujien suhteita toisiinsa. Etenkin omissa asunnoissa samassa pihapiirissä asuminen voi olla tyydyttävä kompromissi yksilökeskeisessä yhteiskunnassamme, jossa kuitenkin väistämättä kaivataan yhteisöllisyyttä. Yhdessä ja lähekkäin asumisen hyödyt ovat inhimillisiä ja aineellisia, ja asujia voitaisiin tukea esimerkiksi diakoniatyön keskusteluavulla. Yksi keino edistää tällaisia asumisratkaisuita on myös tuoda asiaa esille julkisuudessa.

Suomessa on paljon yksin asuvia, ja moni yksin asuva ikäihminen asuu puutteellisissa asuinoloissa. Yhteisasumisella saavutettavia kustannussäästöjä voisi kenties joissain tapauksissa käyttää asuinolojen parantamiseen. Turvattomuus, yksinäisyys ja yhteisöllisyyden tunteen puute ovat suomalaisten ikäihmisten ongelmia. Yksinasuvat ovat myös keskimäärin sairaampia. Yhteisasumisen aktiivinen edistäminen yhteiskunnallisella tasolla voisi tuoda ratkaisuita näihin haasteisiin. Edistämisen keinoihin voisi lukeutua aiheen käsitteleminen julkisuudessa sekä tällaisten asumisratkaisuiden käytännöllinen ja taloudellinen tukeminen. Vanhushuoltosuhte, yli 65-vuotiaiden määrää suhteessa 15–64-vuotiaisiin, kasvaa myös Suomessa niin vauhdilla, että ei ole lainkaan varmaa että tulevaisuudessa yhteiskunta voi turvata ikäihmisille tarvittavan hoidon. Siksi olisi hyvä edistää ajatusta ja toimintamallia yhdessä ja lähekkäin sukulaisten kanssa asumisesta. Sukulaisuuden myötä asujien välillä olisi monessa tapauksessa jo valmiiksi jonkinlainen side, joka voisi lujittua entisestään vuorovaikutuksen toimiessa. Ikääntyessä sosiaaliset

kontaktit usein vähenevät, ja sukulaisten kanssa lähekkäin tai yhdessä asuminen toisi arkeen näitä kontakteja. Perhettä tärkeämpi yhteisö voi monelle nykyään olla esimerkiksi ystäväpiiri, ja luontevaa olisi siksi valmistautua tukemaan etenkin tulevaisuuden ikäihmisiä asumaan lähekkäin ystävien kanssa. Suuret ikäluokat suhtautuvat myönteisesti erilaisiin yhteisöllisiin asumismuotoihin sijoittumista. Toivottavasti tämä huomioidaan palveluita ja rakentamista suunniteltaessa.

Yhteisöllisen asumisen yhteisöitä – asuintaloja, kortteleita ja pieniä kyliä – jotka on tarkoitettu entuudestaan tuntemattomille on myös tarjolla ajamaan samaa asiaa. Vaikuttaa kuitenkin, että ne ovat marginaalisia ilmiöitä – yksittäisiä hankkeita ja toimintamuotoja. Esimerkiksi Caritas-Säätiön kautta asuu kuusi nuorta Rovaniemellä ja Oulussa ikäihmisten asumisyksikössä, ja Suomessa on vain yksi ikäihmisten perhehoitokylä.

Isovanhemman ja lastenlasten suhteiden tiivistyminen lähekkäin asuttaessa tuo ikäihmiselle tulevaisuuden turvaa ja voi vähentää yhteiskunnan palveluiden tarvetta. Kun lastenlasten suhde isovanhempaan tiivistyy vierekkäin asuessa, on luontevampaa että he ottavat kasvaessaan vastuuta isovanhemman hoitamisesta kuin perhetilanteessa, jossa lasten elämän ensimmäiset vuosikymmenet asuttaisiin pitkän etäisyyden päässä eikä välttämättä tutustuttaisi niin hyvin. Ikäihmisen näkökulmasta tärkeää on huomioida etukäteen, että yhdessä tai lähekkäin jälkikasvun kanssa asuttaessa lapset saattavat haluta paljon huomiota – myös silloin kun ikäihminen ei sitä jaksaisi antaa. Yhteiset rajat ovat tärkeät.

Haastateltaviemme mukaan iso osa ikäihmisistä ei haluaisi asua lastensa tai lastenlastensa kanssa samassa asunnossa. Monet Suomessa yksin asuvista lukuisista ikäihmisistä eivät siis asu yksin vastoin tahtoaan. Sen sijaan omaisten kanssa lähekkäin asuminen on monelle mieluisa vaihtoehto. Ikäihmiset ovat myös avoimia ajatukselle ei-sukulaisten kanssa asumisesta. Tällaisia malleja niin nuorempien sukulaisten kuin ei-sukulaistenkin kanssa asumiseen tulisi kehittää lisää, jotta esimerkiksi diakoniatyöstä voitaisiin tarvittaessa ohjata ikäihminen vaihtoehtojen pariin. Sukulaisten kanssa yhdessä tai lähekkäin asuminen voi parhailaan tarjota vaihtoehdon palveluasumiselle, jonka piirissä on paljon yksinäisyyttä huolimatta yhteisöllisestä asumismuodosta.

Ikäihminen voi olla tyytyväinen asumiseensa paritalon puolikkaassa, omakotitalossa, kerrostaloasunnossa tai palveluasumisen yksikössä. Olennaisempaa kuin asumismuoto tai maantieteellinen sijanti on tunne siitä, että niin apu ja seura kuin oma rauhakin ovat saatavilla. Yhteiskunnan tukitoimin voidaan myös vaikuttaa asumisratkaisuihin, ja esimerkiksi joustavuus asumistuen myöntämisessä voisi edistää järjestelyitä, joissa ikäihminen asuu nuoremman sukupolven kanssa. Kirkon vanhusdiakoniatyön mahdollisuudet tällaisen asumisen tukemisessa liittyvät lähinnä mahdollisten asujien vuorovaikutuksen vahvistamiseen ja vaihtoehtojen puntaroimiseen yhdessä ikäihmisen kanssa.

8 POHDINTA

Ennakkoluuloja ja suoranaisia pelkoja voidaan hälventää kertomalla realistisesti yhdessä ja lähekkäin asumisen eduista ja haasteista. Toivottavasti työmme lisää tätä keskustelua, sillä aiheen esillä oleminen voisi saada yhä useamman perheen pohtimaan tällaista asumisratkaisua yhtenä täysin tavallisena vaihtoehtona muiden joukossa. Nyt kyseessä lienee marginaali-ilmiö. Joka suvulle järjestely ei sovi, mutta paikoin se voisi tuoda paljon inhimillistä hyvää sekä helpotusta vanhushuoltosuhteen haasteisiin. Toivottavasti mediassa näkyy jatkossa enemmän esimerkkejä tiiviisti jälkikasvunsa kanssa elävistä ikäihmisistä. Esteenä voi olla se, että asumista pidetään yksityisasiana ja että läheisistä huolehtimista ei haluta korostaa julkisesti. Se on monelle itsestäänselvä osa elämää ja toisille taas etäisyyksien tai haastavan perhedynamiikan valossa sula mahdottomuus.

Tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta tukee se, että haastateltavilla on ollut mahdollisuus nähdä omia lausuntojaan koskevat tekstit ja vaikuttaa mahdollisiin väärinymmärryksiin. Tutkimustulokset eivät ole laajalti yleistettävissä, sillä laadullisessa tutkimuksessamme on ollut vain neljä haastateltavaa. Tutkimuskysymykset ovat myös olleet jossain määrin erilaiset eri haastateltaville, jotta saisimme juuri heidän roolistaan kumpuavat näkökulmat parhaiten esille. Tarkoituksena onkin ollut lähinnä tarjota näkökulmia ikäihmisten asumiseen hyödyntämällä yksittäisten haastateltavien tietoja ja kokemuksia – ei yleispätevää katsausta aiheesta.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että annoimme haastateltavien valita itselleen sopivan tavan vastata kysymyksiin. Ikäihmisen haastattelun toteutti ikäihmisen tytär, joka toimitti äidiltään opinnäytetyön tekijöiden kysymyksiin vastaukset. Menettely on voinut vaikuttaa ainakin kahdella tapaa. Ikäihminen on voinut vastata avoimemmin ja luontevammin, kun tutkijoiden kysymykset on esittänyt oma tytär. On myös mahdollista että tyttären läsnäolo on saanut ikäihmisen välttämään joidenkin asioiden mainitsemista.

Tutkimuksemme mukaan diakoniatyöllä on hyvin rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa ikäihmisten asumisen rakenteisiin. Voisiko tämä asia olla toisin? Eri-ikäisten

asumisyhteisöjä – säätiöiden, yritysten, kaupunkien ja yksityishenkilöiden visioimia kyliä, kortteleita ja taloja – on luotu ja luodaan jatkuvasti. Mikseivät seurakunnat ja diakoniasäätiötkin voisi suunnitella ja rakennuttaa niitä? Uudenlaisten asumismuotojen suunnittelussa tulisi huomioida myös maahanmuuttajat voimavarana, sillä he tulevat usein yhteisöllisistä ja perhekeskeisistä kulttuureista. Asumismallien suunnittelu ja toteutus voisivat myös edistää maahanmuuttajien kotoutumista. Jatkotutkimuksen aihe voisi olla tutkia, kuinka yleistä Suomessa on asua yhdessä tai hyvin lähekkäin useiden perheen sukupolvien voimin sekä koota ja tuoda julkisuuteen näitä kokemuksia laajemmin.

Opinnäytetyön tekijöiden kasvuprosessi aiheen parissa oli selkeä. Tutkimuksen aikana tekijöille avautui monia uusia näkökulmia ikäihmisten – ja kaikkien suomalaisten – asumiseen, kun alussa aihe näytti paljon yksinkertaisemmalta. Historiallisia, kulttuurisia ja käytännöllisiä kerroksia oli lopulta runsaasti. Emme oppineet pelkästään asumisesta ja perheistä vaan myös ihmisyydestä. Työskentely opetti, miten asumiseen liittyvät valinnat kytkeytyvät laajemmin suomalaisten perheiden historiaan. Tällainen läpileikkaus tukee varmasti asiakkaan ymmärtämistä kaikenikäisten parissa työskennellessä.

LÄHTEET

Alajoki, Pirjo 2012. Peloista rohkeaan elämään. Helsinki: Kustannus Oy Uusi Tie.

Allahwerdi, Helena 1999. Ikäihmiset kehityksen kantajina. Suomen YK-liitto.

Andersson, Sirpa 2007. Palveluasuntoja ikäihmisille – Palveluasumisen nykytilanne ja tuleva tarve. Saatavilla 6.1.2018. <http://www.statkes.fi/verkkajulkaisut/raportit/R14-2007-VERKKO.pdf>.

Courtin, Emilie & Avendano, Mauricie 2016. Under One Roof: The Effect of Co-residing with Adult Children on Depression in Later Life. Saatavilla 4.3.2018 http://eprints.lse.ac.uk/68530/1/Under_one_roof_LSERO.pdf.

Dahlström, Marja; Minkkisen Sirkka. 2009. Loppukiri: vaihtoehtoista asumista seniori-iässä. Helsinki: WSOY.

Fried, Suvi; Heimonen, Sirkkaliisa; Jokinen, Pirjo (toim.) 2013. Ikääntyminen ja mielen hyvinvointi. Saatavilla 8.1.2018. http://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2016/08/Orait_1-2013-PDF-1.pdf.

Hirsjärvi, Sirkka; Hurme Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino

Isoäidin tytär 2017. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 16.10.2017.

Isoäiti 2018. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 2.2.2018.

Jolanki, Outi; Leinonen, Emilia; Rajaniemi, Jere; Rappe, Erja; Räsänen, Tiina; Teittinen, Outi; Topo, Päivi 2017. Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja. Saatavilla 17.11.2017: <http://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=20103>.

Kehälinna Suvi & Matilainen Sini 2012. Vanhusten yksinäisyys palvelutalossa. Kokemuksia yksinäisyydestä ja yhteisöllisyyden tukemisesta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK). Opinnäytetyö.

Kinnunen, Asta 2017. Diakoniatyöntekijä, Suomen evankelis-luterilainen seurakunta. Oulu, Karjasilta. Henkilökohtainen tiedonanto 18.10.2017 ja 29.1.2018.

Kirkon tutkimuskeskus 2012. Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008-2011. Kirkon tutkimuskeskus.

Koskinen, Seppo; Lundqvist, Annamari; Ristiluoma, Noora (toim.) 2012. Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011. Saatavilla: 5.11.2018: <https://www.julkari.fi/handle/10024/90832>.

Leinonen Asta 2017. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto. 18.10.2018.

Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nurmi, Jan-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea; Ruoppila, Isto 2009. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Olsbo-Rusanen & Väänänen-Sainio 2003. Ikäihmisten asuminen ja palvelut paremmiksi – Selvitys ikääntyvien kotona asumisen kehittämiseen liittyvistä toimenpiteistä. Saatavilla 6.1.2018: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40517/SY_646.pdf?sequence=1.

Paasivaara, Leena & Nikkilä Juhani 2010. Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia. Helsinki: Nord Print OY

Puumalainen, Päivi 2011. Ikääntyneiden asuminen ja hyvinvointi. Itä-Suomen yliopisto. Saatavilla 15.4.2018. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110124/urn_nbn_fi_uef-20110124.pdf

Rakennusteho 2018. Lipporanta. Kaupunginosaksi moderni kyläyhteisö. Saatavilla 13.2.2018 <https://rakennusteho.fi/palvelut/referenssit/lipporanta-kaupunginosaksi-moderni-kylayhteiso/>.

Saarikko, Annika 2017. Perhehoitokylä tuo turvaa. Kaleva 18.11.2017 (56).

Salmela, Marja 2018. HS: Jätkäsaarella on ainutlaatuinen kortteli: Sadat helsinkiläiset vauvoista yhkdesänkymppisiin pantiin asumaan samaan ryppääseen. Saatavilla 13.2.2018 <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005532779.html>.

- Tahkola Marja-Leena 2017. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto. 26.1. 2018 ja 1.2.2018.
- Tilastokeskus 2016. Asunnot ja asuinolot 2015. Saatavilla 27.11.2017: http://www.stat.fi/til/asas/2015/asas_2015_2016-05-24_tie_001_fi.html.
- Tilastokeskus i.a. Käsitteet ja määritelmät. Saatavilla 28.11.2017: <https://www.tilastokeskus.fi/til/perh/kas.html>.
- Tilastokeskus 2013. Monet syrjäseutujen vanhukset asuvat vielä puutteellisesti. Saatavilla 7.11.2017: http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-12-10_006.html?s=0.
- Tilastokeskus 2015. Väestöennuste 2015-2065. Saatavilla 6.1.2018 https://www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_2015-10-30_tie_001_fi.html.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Veräjänkorva, Arto 2016. Yle: Nuoria muutti palvelutaloon – naapureiden elämään tuli vipinää. Saatavilla 13.2.2018 <https://yle.fi/uutiset/3-9223589>.
- Vuoti, Maire 2011. Pohjoissuomalaisten suurten ikäluokkien tulevaisuudenkuvat ikääntymisestäään, hyvinvoinnistaan ja sosiaali- ja terveyspalveluistaan. Oulun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, terveystieteiden laitos, hoitotiede ja terveyshallinto; Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, sosiaalityö. Väitöskirja. Saatavilla 28.11.2017: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514295386.pdf>.
- Välikangas, Katariina 2006. Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen ja palveluiden kehittämisessä. Saatavilla 15.4.2018. <http://www.ym.fi/download/noname/%7B3ECE4C2D-ADC1-45E8-B2C5-24DDF1D2D751%7D/57212>

LIITE 1 Haastattelurungot

Haastattelu: tyttären kanssa samassa paritalossa asuva 68-vuotias nainen 2.2.2018

1. Nimi, ikä ja asuinpaikka?
2. Miten ja kenen kanssa asut samassa pihapiirissä?
3. Miten päädyit kyseiseen asumisjärjestelyyn?
4. Miten ja kenen kanssa asuit ennen nykyistä asuinpaikkaa?
5. Mitä hyviä puolia nykyisessä asumisjärjestelyssä on?
6. Onko asumisjärjestelyssä jotain haasteita?
7. Millaisena näkisit asumistilanteesi mikäli et asuisi nykyisessä asunnossasi?
8. Onko nykyisellä asumisjärjestelyllä vaikutuksia taloudelliseen tilanteeseesi? Jos niin millaisia. (Esimerkiksi asumiskustannukset, ulkopuolisten maksullisten palveluiden tarve, yhteisten tavaroiden hyödyntäminen)
9. Miten näet, että asumisjärjestely tukee sinua ja lapsesi perhettä 10-20 vuoden päästä, jos asutte vielä vierekkäin?
10. Näetkö joitain keinoja, miten yhteiskunta voisi olla tukemassa tällaista asumisen ja elämisen muotoa, jossa useampi sukupolvi on samassa talossa, pihassa tai lähiekkäin? Millaisin keinoin?
11. Mitä kertoisit kolmen sukupolven samassa pihapiirissä asumisesta henkilölle, joka harkitsee samanlaista järjestelyä?
12. Mitä tulee mieleesi sellaisesta asumisjärjestelystä, jossa isovanhempi asuu saman katon alla, ei siis omassa asunnossaan?
13. Millaisia ajatuksia asumisjärjestelyenne on herättänyt lähipiirissä/ulkopuolisissa?
14. Vapaa sana: mitä muita ajatuksia aiheen pohtiminen herättää?

Haastattelu: perheenäiti ja korkeakouluopiskelija. Asuu perheineen samassa paritalossa 68-vuotiaan äitinsä kanssa

1. Miten ja kenen kanssa perheesi asuu samassa pihapiirissä?
2. Miten ja kenen aloitteesta idea syntyi?
3. Mitä hyviä puolia järjestelyssä on?
4. Onko järjestelyssä jotain haasteita?
5. Miten näet että asumisjärjestely tukee teitä ja äitiäsi 10-20 vuoden päästä, jos asutte vielä vierekkäin?
6. Uskotko että yhteiskunta hyötyisi siitä (esim. hyvinvoinnin lisääntyminen tai taloudellisten säästöt) jos yhä useampi ikäihminen asuisi nuoremman sukupolven kanssa samassa talossa/pihapiirissä? (Joko omien lasten tai muiden nuorempien henkilöiden kanssa) Miten?
7. Millaisia ajatuksia asumisjärjestelyenne on herättänyt lähipiirissä/ulkopuolisissa?

Puhelinhaastattelu 18.10.2017 Asta Leinonen, vanhustyön diakonissa Karjasillan seurakunta, Oulu.

1. Mitä ajattelet siitä, jos yhä useampi aikuinen lapsi tai lapsenlapsi asuisi ikäihmisen kanssa samassa taloudessa tai pihapiirissä?
2. Miksi vieraiden nuorten kanssa (esim. projekti Oman muotoinen koti) osataan asua mutta ei aina oman jälkikasvun?
3. Millaisen yhteyden näet ikäihmisten asumismuotojen ja yksinäisyyden välillä?
4. Mitä ongelmia ikäihmisten näkevät asumisessaan?
5. Mitä hyötyä samassa pihapiirissä lasten kanssa asumisesta?
6. Onko taloudellista etua yhteiskunnalle yhteisasumisesta?

Puhelinhaastattelu, lisäkysymykset 29.1.2018

1. Pystyisitkö visioimaan diakoniatyön uutta palvelumuotoa, jossa eri sukupolvia tuettaisiin asumaan lähekkäin?
2. Et näe että olisi uusi diakoniatyön muoto tai palvelupaketti jossa kartoitettaisiin ja tarjottaisiin sellaista vaihtoehtoa?)
3. Olisiko diakoniatyössä mielestäsi mahdollista tai mielekäästä kartoittaa malli miten tukea usean sukupolven lähekkäin asumista? Vai olisiko se nimenomaan se mainitsemasi keskustelu se väylä?
4. Voisiko ajatella että diakoniatyöntekijä olisi vähän niin kuin tukihenkilö jos ikäihminen ja hänen lapsensa päättäisivät muuttaa yhteen?

Haastattelu, Marja-Leena Tahkola, diakoniajohtaja Oulun Caritas-säätiöltä 26.1.2018.

Täsmennykset samoihin kysymyksiin sähköpostitse 1.2.2018.

1. Työkokemuksesi pohjalta: mitä ongelmia ikäihmisten kokevat asumisessaan? Laitoksissa tai kotona.
2. Millaisia kokemuksia Hyvä Naapuri -toiminta on tuottanut ikäihmisten ja nuorten yhteisasumisesta?
3. Mitä tulee ensimmäisenä mieleen ajatuksesta, että aikuinen lapsi tai lapsenlapsi asuu ikäihmisen kanssa samassa taloudessa/pihapiirissä?
4. Millaisia esteitä ikäihmisen ja hänen jälkikasvunsa yhteisasumiselle tulee mieleesi?
5. Pystyisitkö kuvittelemaan uutta diakonia- tai sosiaalityön muotoa, jossa ikäihmisiä ja heidän jälkikasvuaan tuettaisiin asumaan yhdessä tai lähekkäin? Millainen se voisi olla?
6. Miten uskot että asiakkaasi suhtautuisivat tällaisen asumismallin tarjoamiseen?